

**Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lag om
ändring av atomansvarighetslagen**

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

Det föreslås att atomansvarighetslagen skall ändras så att en finsk kärnanläggnings skadeståndsansvar höjs enligt OECD:s rekommendation, d.v.s. till 150 miljoner särskilda dragningsrätter.

Samtidigt skall det utfärdas stadganden genom vilka förutsättningar skapas att ratificera det samprotokoll som gäller tillämpningen av Wien- och Pariskonventionerna.

Avsikten med samprotokollet är att etablera en förbindelselänk mellan Wien- och Pariskonventionerna som gäller skadeståndsansvar för atomskador genom att det inte längre skall särskiljas mellan å ena sidan avtalsparter och å andra sidan stater som inte omfattas av avtalet,

vilket nu görs i de båda konventionerna. En andra huvudprincip i samprotokollet är att konflikterna mellan konventionerna skall lösas genom att det definieras vilken konvention som skall tillämpas vid ett specifikt tillfälle.

Det föreslås att om en höjning av maximibeloppet för anläggningsinnehavarens skadeståndsansvar under vissa förutsättningar skall kunna stadgas genom förordning. Dessutom föreslås det att behandlingen av skadeståndstalan som avses i atomansvarighetslagen skall koncentreras till Helsingfors tingsrätt.

De föreslagna stadgandena avses träda i kraft vid en tidpunkt som bestäms genom förordning.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

	Sida		Sida
ALLMÄN MOTIVERING	3	2.2.1. Allmänna synpunkter	12
1. Nuläge	3	2.2.2. Effekterna av samprotokollet för Finlands del	12
1.1. Omständigheter som inverkar på en finsk anläggningsinnehavares skadeståndsan- svarsbelopp	3	2.2.2.1. Allmänt	12
1.1.1. Bestämmelserna i Pariskonventio- nen och tillämpningen av dem i Finland	3	2.2.2.2. Kärnolycka i en kärnan- läggning i Finland	12
1.1.2. Säkerhetskraven i Finland	3	2.2.2.3. Kärnolycka i en kärnan- läggning utomlands	14
1.1.3. Följderna av olyckor	4	2.2.2.4. Kärnolyckor i samband med transport av kärnäm- nen	14
1.2. Utvecklingen inom lagstiftningen i ut- landet	5	Allmänt	14
1.2.1. Utvecklingen i fråga om anlägg- ningsinnehavarens ansvarsbelopp i de övriga länderna i Norden	5	Transportstadgandena i Pa- riskonventionen	14
1.2.2. De stater som anslutit sig till Paris- och Brysselkonventionerna	5	Tillämpningen av sampro- tokollet vid transport av kärnämnen	15
1.2.3. Vissa stater som anslutit sig till Wienkonventionen	6	2.3. Övriga ändringsförslag	16
1.2.4. Skadeståndsansvaret i vissa stater som inte har anslutit sig till konven- tionerna	6	2.3.1. Behörig domstol	16
1.3. Det huvudsakliga innehållet i konventio- ner som är bindande för Finland	7	2.3.2. Förfarande för att höja anläggnings- innehavarens ansvarsbelopp	17
1.3.1. Allmänt	7	3. Beredningen av propositionen	17
1.3.2. Pariskonventionen	7	4. Propositionens ekonomiska verkningar	18
1.3.3. Tilläggskonventionen	9	4.1. Verkningarna på statsekonomin	18
1.4. Wienkonventionen	10	4.2. Övriga ekonomiska verkningar	18
1.5. Samprotokollet	11	DETALJMOTIVERING	18
2. Föreslagna ändringar	11	1. Lagförslaget	18
2.1. Förslag till höjning av anläggningsinneha- varens ansvarsbelopp	11	2. Ikraftträdande	19
2.2. Samprotokollet och de stadganden som behövs för ratificeringen av det	12	LAGTEXT	20
		Parallelltexten	22

ALLMÄN MOTIVERING

1. Nuläge

1.1. Omständigheter som inverkar på en finsk anläggningsinnehavares skadeståndsansvarsbelopp

1.1.1. Bestämmelserna i Pariskonventionen och tillämpningen av dem i Finland

I sin nuvarande form fastställer konventionen om skadeståndsansvar på atomenergins område (FördrS 20/72), nedan Pariskonventionen, för vilken redogörs närmare nedan, 15 miljoner särskilda dragningsrätter som maximibelopp för ansvaret för skador som en anläggningsinnehavares kärnolycka har förorsakat. Med särskild dragningsrätt (Special Drawing Right) avses en särskild dragningsrätt som Internationella Valutafonden använder och vars värde uppgick till 8,0 mark den 10 november 1993. Genom en nationell lag kan ansvarsbeloppet i detta första skede ställas högre, om anläggningssinnehavarens möjligheter att få försäkring eller skaffa någon annan ekonomisk garanti motiverar detta. Av ovan nämnda skäl och dessutom också ifall kärnanläggningens eller kärnämnenas natur och de sannolika följderna av en kärnolycka som de förorsakar ger anledning till detta, får maximibeloppet för ansvaret också sänkas, dock inte lägre än till 5 miljoner särskilda dragningsrätter.

Konventionen tillåter också att det genom en nationell lag stadgas att anläggningssinnehavarens ansvar även omfattar skador på transportmedel. Förutsättningen är då att anläggningssinnehavarens ansvar för övriga skador inte sjunker under 5 miljoner särskilda dragningsrätter. I beloppet för det skadeståndsansvar som har fastställts med stöd av Pariskonventionen ingår inte rättegångskostnader och räntor.

I beredningshandlingarna till Pariskonventionen och den konvention rörande tillägg i konventionen om skadestånd på atomenergins område (FördrS 4/77) som undertecknades i Bryssel, nedan tilläggskonventionen, för vilken redogörs närmare nedan, finns inga uppskattningar eller kalkyler över storleken av de skador eventuella olyckor ger upphov till.

Finland har använt de ovan nämnda optionsrättigheterna på följande sätt. Under de

nordiska förhandlingarna om det innehåll i den nationella lagstiftningen som Pariskonventionen förutsätter strävade man efter att ländernas ansvarsgränser skulle vara så enhetliga som möjligt. Med Danmark och Sverige kom man i tiden överens om att ansvarsbeloppet för anläggningsinnehavaren skulle sänkas under den ansvarsgräns som Pariskonventionen fastställer, främst p.g.a. den låga försäkringskapaciteten och för att försäkringsavgifterna inte till följd av detta skulle bli orimligt höga. Sålunda avtalades att ansvarsbeloppet för det första skedet skulle fastställas så att det motsvarar 10 miljoner dåtida betalningsenheter. I enlighet med detta ställdes i atomansvarighetslagen (484/72) en ansvarsgräns om 42 miljoner mark. För mindre kärnanläggningar och transporter togs dock i lagen in ett stadgande enligt vilket statsrådet, med beaktande av anläggningens storlek eller art, transportens omfattning eller andra på saken inverkan omständigheter, har rätt att fastställa ett lägre ansvarsbelopp, dock inte lägre än 21 miljoner mark (5 milj. betalningsenheter). På det sätt som Pariskonventionen förutsätter stadgades samtidigt att anläggningssinnehavarens ansvar för andra skador än sådana som gäller transportmedlet vid en kärnolycka som inträffat vid transport av kärnämne uppgår till ett totalbelopp av minst 21 milj. mk.

Då atomansvarighetslagen senast ändrades, år 1989, övergick man till att som betalningsenhet använda särskild dragningsrätt och som en finsk anläggningsinnehavares ansvarsbelopp stadgades 100 miljoner särskilda dragningsrätter. Förutom i fråga om fastställandet av minimibeloppet är anläggningssinnehavarens ansvarsbelopp en fråga som det fritt kan stadgas om i nationell lag.

1.1.2. Säkerhetskraven i Finland

Enligt 9 § kärnenergilagen (990/87) är tillståndshavaren skyldig att sörja för säkerheten vid användningen av kärnenergi. Säkerheten har dock inte lämnats enbart till tillståndshavarens prövning utan på strålsäkerhetscentralen ankommer att övervaka säkerheten i enlighet med 55 § kärnenergilagen.

I enlighet med 6 § kärnenergilagen skall användningen av kärnenergi vara säker och den får inte orsaka skada på människor, miljö

eller egendom. Med stöd av 81 § kärnenergilagen har statsrådet utfärdat beslut (395—398/91) om säkerheten vid kärnkraftverk, skyddsarrangemang vid kärnkraftverk, beredskapsarrangemang vid kärnkraftverk och om säkerhetsföreskrifter för en anläggning för slutförvar av driftavfall från kärnkraftverk.

De krav som gäller säkerheten i detalj ställer strålsäkerhetscentralen i särskilda beslut och i Kärnkraftverksanvisningar (KKV-anvisningar). KKV-anvisningarna är allt som allt 62. Då säkerhetskraven utarbetades beaktades driftserfarenheterna, resultaten av säkerhetsforskningen och utvecklingen inom tekniken samt resultaten av ett omfattande internationellt samarbete.

Utgångspunkterna för säkerhetskraven i fråga om de i Finland byggda kärnkraftverken i Lovisa och Olkiluoto var de säkerhetsprinciper som gällde i Förenta Staterna vid ingången av 1970-talet.

Statsrådets beslut om allmänna föreskrifter om säkerheten vid kärnkraftverk (395/91) är till många delar avsevärt mycket strängare än de säkerhetskrav som iaktogs då våra kärnkraftverk byggdes. Bland de mera betydande skärpningarna som har inträffat är att numera beaktas allvarliga reaktorolyckor. Med allvarliga reaktorolyckor avses sådana olyckor där reaktorhärden smälter eller annars skadas illa. Både i Lovisa och i Olkiluoto har tilläggsarrangemang gjorts i anläggningarna för att allvarliga reaktorolyckor skall kunna beaktas i enlighet med beslutet.

Vid den tiden då Lovisa- och Olkiluotoanläggningarna byggdes ansågs sannolikheten för allvarliga reaktorolyckor så liten att det inte var nödvändigt att förbereda sig för dylika utom i fråga om arrangemang för räddningstjänst och beredskapsarrangemang. Som en olycka som dimensionerar säkerhetsarrangemangen ansågs brott på reaktorns kylkrets. En extra skjuts framåt för forskningen i en olycka gav reaktorolyckan i Harrisburg år 1979 men också kärnolyckan i Tjernobyl år 1986 fick fart på åtgärderna för beaktande av allvarliga reaktorolyckor. I olyckan i Harrisburg förblev anläggningens skyddskonstruktion hel och några betydande mängder radioaktiva ämnen spreds inte i omgivningen.

Det huvudsakliga syftet med de bestämmelser som ingår i det nämnda statsrådsbeslutet är att förhindra olyckor och lindra följderna av eventuella sådana. Beslutet förutsätter att inte

heller allvarliga reaktorolyckor får medföra direkta hälsorisker för befolkningen i omgivningen och inte heller långvariga begränsningar av bruket av vidsträckta jord- och vattenområden. Risken att detta krav inte uppfylls skall vara ytterst liten.

Att säkerhetskraven uppfylls skall kunna påvisas genom experimentella och kalkylmässiga metoder. Å ena sidan behövs s.k. deterministiska olycksanalyser där resultaten med god säkerhet skall vara ogynnsammare än de resultat som kan anses troligare. Å andra sidan behövs sannolikhetsbaserade analyser där man systematiskt går igenom riskerna för att det uppstår fel eller störningar i anläggningen samt sannolikheten för att dylika kan uppstå. Genom att förena av dessa härledda händelsekedjor jämte deras sannolikhetsgrad får man t.ex. sannolikheten för att reaktorhärden skall skadas. De detaljerade kraven som gäller analyserna finns upptagna i KKV-anvisningarna.

Nämnda statsrådsbeslut förutsätter en utvecklad säkerhetskultur och effektiv kvalitets-säkring vid planeringen, byggandet och driften av kärnkraftverken. Det räcker inte att enbart upprätthålla uppnådd säkerhetsnivå utan beslutet förutsätter att anläggningarnas säkerhet utökas genom att driftserfarenheterna, resultaten av säkerhetsforskningen och utvecklingen inom vetenskap och teknik beaktas.

1.1.3. Följderna av olyckor

Följderna för omgivningen av olyckor är i hög grad beroende av olyckans art, åtgärderna för att få olyckan under kontroll, storleken på utsläppen av radioaktiva ämnen, väderleksförhållandena samt åtgärderna för beredskaps- och räddningstjänsten. Därmed är det inte heller möjligt att entydigt beräkna vilka kostnadseffekter följderna har. Kostnaderna påverkas i hög grad också av hurdana åtgärder som senare efter olyckan anses nödvändiga.

Vid Statens tekniska forskningscentral (STF) beräknades våren 1988 på uppdrag av kärnkraftsbolagen vilka följderna för omgivningen vore om en mängd radioaktiva ämnen som motsvarar maximiutsläppen för en svår olycka enligt statsrådsbeslutet (395/91) släpptes ut i omgivningen ur den lättvattenreaktor på 1000 MW som finns i Lovisa eller Olkiluoto. I detta utsläpp skulle bl.a. ingå 0,1 % av reaktorns totala cesiummängd. Enligt beräkningarna

skulle det förorenade området medföra ekonomiska förluster om 1,5—2 miljoner mark, i värsta fall 20 miljoner mark. Under en ogynnsam årstid kunde lantbruksprodukterna bli förorenade t.o.m. på ett mycket vidsträckt område, varvid förlusterna kunde stiga till 50 miljoner mark.

Det utsläppsvärde som har antagits i de presenterade beräkningarna motsvarar det krav som skall beaktas vid planeringen av en kärnanläggning. I det fall att t.ex. skyddsbyggnaden inte fungerar på planerat sätt kan utsläppet av radioaktiva ämnen bli avsevärt mycket större. I nordiskt samarbete utfördes år 1990 en undersökning, där följderna av större utsläpp än de som avsågs i STF:s undersökning granskades. T.ex. kostnaderna för följderna av en sådan olycka där utsläppsandelen av cesium vore 10 % av totalmängden cesium i en lättvattenreaktor på 1000 MW kunde stiga till miljarder eller tiotals miljarder mark. Sannolikheten för dylika olyckor är dock synnerligen liten.

1.2. Utvecklingen inom lagstiftningen i utlandet

1.2.1. Utvecklingen i fråga om anläggningsinnehavarens ansvarsbelopp i de övriga länderna i Norden

Eftersom strävandena de nordiska länderna emellan inom kärnansvarssektorn har varit att åstadkomma en så stor enhetlighet som möjligt, är det nödvändigt att granska utvecklandet av ansvarsbeloppet för det första skedet i det övriga Norden.

I Norge stadgades ursprungligen om ett ansvarsbelopp om 70 miljoner kronor (ca 44,1 mmk) och det höjdes år 1985, då de ändringar av lagarna som ändringsprotokollen från Paris och Bryssel förutsatte genomfördes i Norge. Förhöjningen genomfördes så att ansvarsbeloppet i den nationella lagen inte längre uttrycktes i nationell valuta utan i särskilda dragningsrätter. Som ansvarsbelopp stadgades om 60 miljoner särskilda dragningsrätter.

I Danmark har ansvarsbeloppet uppgått till 75 miljoner kronor (ca 45 mmk). År 1988 höjdes anläggningsinnehavarens ansvarsbelopp på samma sätt som i Norge till 60 miljoner särskilda dragningsrätter.

Då man i Sverige stiftade en atomansvarighetslag fastställdes ett ansvarsbelopp om 50 miljoner kronor. Då stadganden som siktade

till en ratificering av ändringsprotokollen utfärdades år 1982 höjdes ansvarsbeloppet till det tiodubbla, d.v.s. 500 miljoner kronor, vilket då motsvarade ca 343 miljoner mark. Det sistnämnda ansvarsbeloppet gällde från ingången av april 1983. År 1988 godkände Sveriges riksdag ett förslag om att ansvarsbeloppet skulle höjas till 800 miljoner kronor (ca 550 mmk) från ingången av år 1989. Detta motiverades främst med att det i första hand är kärnkraftsproducenterna som skall ansvara för ersättningen vid kärnolyckor. Enligt motiveringarna till lagförslaget kan anläggningsinnehavaren inte påföras ett obegränsat ansvar, utan ansvarsbeloppet skall fastställas till ett visst maximibelopp.

Ett högre ansvarsbelopp ansågs ändamålsenligt av den orsaken att det på återförsäkringsmarknaden inte fanns tillräcklig försäkringskapacitet för att det förhöjda ansvarsbeloppet skulle kunna försäkras. Detta konstaterades inte heller inverka så att man skulle bli tvungen att minska beloppen för anläggningarnas sakförsäkringar också om stegringen på ansvarsförsäkringssidan konstaterades minska möjligheterna att öka sakförsäkringsbeloppen. Den senaste ändringen av den svenska atomansvarighetslagen gjordes år 1992. Då höjdes den svenska anläggningsinnehavarens ansvarsbelopp till 1 200 miljoner kronor.

1.2.2. De stater som anslutit sig till Paris- och Brysselkonventionerna

En anläggningsinnehavarens ansvarsbelopp, som har bestämts med stöd av Pariskonventionen, är för närvarande ungefär följande:

Stat	Ansvarsbelopp i särskilda dragnings- rätter ¹⁾ (milj.)
Belgien	90
Danmark	60
Finland	100
Frankrike	80
Italien	5
Nederländerna	196
Norge	60
Spanien	6

¹⁾ Uppgifterna baserar sig i huvudsak på OECD:s utredning från år 1990, varefter det har skett förändringar i valutaförhållandena.

Stat	Ansvarsbelopp i särskilda dragnings- rätter (milj.)
Storbritannien	26 ¹⁾
Sverige	150
Tyskland	obegränsat

Nederländerna, Tyskland och Sverige har tagit i bruk ett skadeståndsansvar som inte ingår i konventionerna, eller s.k. ansvar i det fjärde skedet. I dessa länder har staten förbundet sig att delvis svara för skador som överstiger ansvaret i det tredje skedet.

I Tyskland är anläggningsinnehavarens försäkrade ansvar 500 miljoner tyska mark. Tyska staten svarar dessutom för ytterligare skador till ett belopp av 1 000 milj. tyska mark, i fråga om skador som uppkommit i andra konventionsstater visserligen bara i enlighet med ansvarsgränserna i tilläggskonventionen. För den del som överstiger sistnämnda belopp svarar anläggningsinnehavaren utan begränsning, dock bara för skador som uppkommit på den tyska statens territorium.

Det är uppenbart att ett obegränsat ansvar för anläggningsinnehavaren inte överensstämmer med innehållet i Paris- och Brysselkonventionerna. De ersättningar som avses i tilläggskonventionen tas nämligen i bruk först då anläggningsinnehavarens ansvarsbelopp, som har fastställts enligt Pariskonventionen, har blivit otillräckligt. Om detta ansvarbelopp är obegränsat förblir det oklart, om man alls kan hänvisa till bestämmelserna om kompletterande ersättning i tilläggskonventionen, eftersom anläggningsinnehavarens ansvarsbelopp inte har överskridits. Ett obegränsat ansvar är det inte möjligt att försäkra på det sätt som Pariskonventionen förutsätter.

Den övre gränsen för svenska statens skadeståndsansvar i fjärde skedet är 3 miljarder kronor, vilket innebär att den ersättning som de stater som hör till tilläggskonventionen gemensamt har gått i borgen för överstiger detta belopp i nuvarande valutaförhållanden. I den svenska atomansvarighetslagen stadgas att det fjärde skedets skadeståndsansvar inte gäller andra skador än sådana som uppstått i Sverige. På grund av bestämmelserna i den nordiska miljökonventionen (FördS 74—75/1976) från

år 1974 gjordes dock ett undantag beträffande de övriga nordiska länderna. Detta innebär att skador som har uppkommit i de övriga nordiska länderna och skador som har framträtt ombord på ett fartyg eller en luftfarkost, som har registrerats i ett annat nordiskt land, på eller över öppet hav ersätts av ansvarsbeloppet för det fjärde skedet.

I Nederländerna är den övre gränsen för statens ansvar 5 miljarder gulden, d.v.s. ca 15 miljarder mark. Denna ersättning gäller endast skador som uppkommit i Nederländerna.

1.2.3. Vissa stater som anslutit sig till Wienkonventionen

Wienkonventionen behandlas i avsnitt 1.4. Ansvarsbeloppen enligt nämnda konvention är för närvarande ungefär följande:

Stat	Ansvarsbeloppet i särskilda dragningsrätter ¹⁾
Argentina	obegränsat
Chile	50 milj.
Filippinerna	3,5 milj.
Mexiko	100 milj. peso
Polen	obegränsat
Rumänien	3 milj.
staterna på det om- råde som tidigare var Jugoslavien	9,5 milj. dollar
Ungern	obegränsat

I Argentina och Ungern är anläggningsinnehavaren inte skyldig att skaffa sig försäkring eller annan säkerhet; staten har meddelat att den svarar för ersättandet av skador.

I Polen har det belopp som skall försäkras begränsats.

1.2.4. Skadeståndsansvaret i vissa stater som inte har anslutit sig till konventionerna

I Kanada uppgår anläggningsinnehavarens ansvarsbelopp till ca 50 miljoner särskilda dragningsrätter och ingenting har stadgats om statens ansvar. I Österrike, som har undertecknat både Pariskonventionen och tilläggs-

¹⁾ Enligt förhandsuppgifter kommer ansvarsbeloppet att höjas under år 1994 till 140 milj. pund, d.v.s. så att det motsvarar 150 milj. särskilda dragningsrätter.

¹⁾ Uppgifterna baserar sig på OECD:s utredning från år 1990, varefter det har skett förändringar i valutaförhållandena; ansvarsbeloppet har uttryckts i nationell valuta då någon notering om särskild dragningsrätt inte har funnits.

konventionen, utgör anläggningsinnehavarens ansvarsbelopp ca 30 miljoner särskilda dragningsrätter. I Österrike har heller ingenting stadgats om statens ansvar. I *Tjeckoslovakien* var anläggningsinnehavarens ansvar obegränsat före de nya statsarrangemangen och anläggningsinnehavaren har inte haft någon skyldighet att ta försäkring. Men staten hade meddelat att den ansvarar för att ersättningarna betalas. I *Japan* är anläggningsinnehavarens ansvar obegränsat. Detta ansvar har täckts med en försäkring till ett belopp av 150 miljoner särskilda dragningsrätter. För skadebelopp som överskrider detta svarar japanska staten för anläggningsinnehavarens del.

I *Schweiz* finns ett liknande skadeståndssystem som i Tyskland. Anläggningsinnehavarens försäkrade ansvarsbelopp är ca 240 miljoner särskilda dragningsrätter. Förbundsstaten svarar för skador med samma belopp. För skador utöver detta svarar anläggningsinnehavaren utan begränsning. Schweiz har strävat efter att ansluta sig till Paris- och Brysselkonventionerna, men på grund av tvisten om det obegränsade ansvaret har landet intagit en avvaktande hållning.

I *Förenta Staterna* reviderades lagstiftningen om ersättande av kärnskadorna (Price-Anderson Act) nyligen. Enligt den är anläggningsinnehavaren skyldig att med tanke på skador som åsamkas tredje part ta en försäkring, vars ersättningstak är ca 140 milj. särskilda dragningsrätter. Utöver detta bildar 116 kärnanläggningar en garantiring så att varje anläggnings garantiandel utgör ca 44 miljoner särskilda dragningsrätter. Om garantin skall betalas ut samlas den andel som varje anläggning skall betala småningom in i form av en årlig avgift. Därmed ställer de 116 anläggningarnas gemensamma garantiring till förfogande en skadeståndsgaranti om sammanlagt drygt 5 miljarder särskilda dragningsrätter inklusive försäkringen.

Lagstiftningen torde ganska snart bli ändrad så att varje anläggnings garantiandel blir 75,5 milj. US dollar (enligt valutakursen 10.11.93 är detta ca 55 milj. särskilda dragningsrätter).

1.3. Det huvudsakliga innehållet i konventioner som är bindande för Finland

1.3.1. Allmänt

Inom organisationen för ekonomiskt samar-

bete och utveckling (OECD) inleddes mot slutet av 1950-talet arbete för att åstadkomma en konvention om skadeståndsansvar på atomkraftsområdet. Arbetet ledde till att en konvention som är känd under namnet Pariskonventionen öppnades för undertecknande den 29 juli 1960. Konventionen trädde i kraft år 1968, ändrades med ett tilläggsprotokoll som undertecknats år 1964, varefter den också har ändrats genom ett tilläggsprotokoll som undertecknats år 1982. Finland anslöt sig till Pariskonventionen den 16 juni 1972. Samtidigt gavs atomansvarighetslagen, som gjorde denna anslutning till konventionen möjlig och som trädde i kraft samma dag som Finland anslöt sig till konventionen.

Medan Pariskonventionen bereddes inleddes förhandlingar om en sådan tilläggskonvention till Pariskonventionen, att man med stöd av den på grund av en kärnolycka kunde erlagga skadestånd ur allmänna medel upp till ett bestämt maximibelopp, om en innehavare av en kärnanläggning i någon konventionsstat enligt Pariskonventionen är ansvarig för skadorna, men ansvarsbeloppet enligt konventionen inte fullt täcker det belopp skadorna motsvarar. En konvention angående detta kompletterande statliga ansvar antogs i Bryssel den 31 januari 1963. Denna tilläggskonvention till Pariskonventionen dvs. den s.k. tilläggskonventionen är öppen för alla stater som biträtt Pariskonventionen. Även denna tilläggskonvention har reviderats med ett tilläggsprotokoll av den 28 januari 1964 och ett tilläggsprotokoll av år 1982. Tilläggskonventionen trädde i kraft den 4 december 1974. Finland biträdde konventionen den 14 januari 1977. De stadganden som utfärdats för att göra anslutningen till konventionen möjlig, d.v.s. 30—32 §§ atomansvarighetslagen, trädde i kraft den 14 april 1977.

Parter i *Pariskonventionen* är förutom Finland Belgien, Danmark, Frankrike, Grekland, Italien, Nederländerna, Norge, Portugal, Spanien, Storbritannien, Sverige, Turkiet och Tyskland. Konventionen har dessutom undertecknats av Luxemburg, Schweiz och Österrike.

Parter i *tilläggskonventionen* är förutom Finland Belgien, Danmark, Frankrike, Italien, Nederländerna, Norge, Spanien, Storbritannien, Sverige och Tyskland. Konventionen har dessutom undertecknats av Luxemburg, Schweiz och Österrike.

Genom att ovan nämnda atomansvarighets-

lag stiftades blev ersättningsfrågan i samband med en kärnskada reglerad. Samtidigt kunde man till centrala delar omfatta internationellt sett allmänt godtagna skadeståndsprinciper.

1.3.2. Pariskonventionen

De som undertecknat Pariskonventionen och tilläggskonventionen deklarerar i ingressen till konventionen att de vill trygga ett tillräckligt och rättvist skadestånd åt personer som lider skada av en kärnolycka, samtidigt som man i tillräcklig mån vill trygga att användningen, utvecklingen och produktionen av kärnkraft inte hindras.

Man visste då att utvecklandet av användningen av kärnkraft medförde vissa risker, som inte kunde definieras exakt och som till sin natur var så invecklade att det i samband med en kärnolycka hade varit svårt att bevisa att det var fråga om vållande. Av denna orsak infördes i konventionen ett system med strikt ansvar så, att man på förhand bestämmer en ansvarig "person" i sådana fall då olyckan orsakas av drift av en kärnanläggning eller av transport av radioaktiva ämnen. Sålunda behöves de som lidit skada inte bevisa att en sådan "person" vållat olyckan eller varit vårdslös. Ett ansvar som grundar sig på dessa bestämmelser kan inte heller senare avlägsnas genom att man bevisar att vållande saknas. I praktiken är det de nationella myndigheterna som anger vem som bär ansvaret genom att de beviljar någon tillstånd att driva kärnanläggningen. Sålunda är det tillräckligt om man kan visa att olyckan härrör från någon bestämd kärnanläggning.

Ansvaret är förutom strikt också uteslutande, varvid ansvaret, såsom i beredningsdokumenten till konventionen sägs, har *kanaliserats* till anläggningsinnehavaren. Detta beror på att kanaliseringen förenklar behandlingen av skadeståndsanspråk och därmed även gör den snabbare.

Om kanaliseringsstadgandet saknas, vilket vanligen är fallet, försöker man i allmänhet överföra ansvaret på olika leverantörer av utrustning eller andra dylika avtalsparter. Kanaliseringen är även motiverad av den orsaken att andra som på olika sätt har anknytning till kärnanläggningens verksamhet inte behöver skydda sig mot ekonomiskt ansvar gentemot tredje part vid en eventuell olycka. Detta skulle

nämligen innebära mångfaldig försäkring för samma risk, vilket vore oekonomiskt.

Den centrala principen i Pariskonventionen är anläggningsinnehavarens plikt att ta en försäkring för sitt ansvarsbelopp eller att ställa andra ekonomiska garantier. I praktiken har anläggningsinnehavarna i alla konventionsstater tagit en försäkring. För att få tillräcklig försäkringskapacitet bildade försäkringsbolagen gemensamma nationella försäkringsföreningar på området, och det finns nu 23 sådana "pooler" inom OECD.

En normal följd av ett system med strikt ansvar och obligatorisk garanti är att ansvaret begränsas. Begränsningen gäller både själva beloppet och den tid inom vilken ersättning bör sökas.

Ursprungligen fanns det både ekonomiska och praktiska skäl att begränsa ansvaret. Man ansåg att det hade uppstått ett allvarligt hinder att utveckla kärnkraften om ansvaret hade gjorts strikt utan att något övre tak hade fastställts och det hade även varit omöjligt att få en försäkring för ett sådant obegränsat ansvar. Sålunda ansågs det vara fördelaktigare för den som eventuellt lidit skada att en reell, fastän begränsad ersättning kan erhållas, jämfört med en teoretisk skyldighet för någon att stå för skadorna oberoende av deras storlek, i synnerhet när en sådan av skadornas belopp oberoende skadeståndsskyldighet knappast skulle kunna förverkligas.

I Pariskonventionen fastställdes det maximala ansvarsbeloppet till i regel 15 miljoner särskilda dragningsrätter. Det ansvarsbelopp som på basis av konventionen ålagts anläggningsinnehavaren kallas i det följande det första skedets ansvarsbelopp. Ansvarsbeloppet för en innehavare av en anläggning i respektive konventionsstat bestäms med stöd av denna stats lagstiftning. Enligt Pariskonventionen förhindrar det att maximibeloppet för anläggningsinnehavarens ansvar har fastställts till 15 miljoner särskilda dragningsrätter inte en konventionsstat att, med beaktande av anläggningsinnehavarens möjlighet att få försäkring eller annan ekonomisk garanti, i nationell lag bestämma om ett högre eller lägre ansvarsbelopp än detta. Konventionsstaten kan fastställa ett lägre ansvarsbelopp, om detta kan motiveras med de sannolika effekterna av kärnanläggningen eller kärnämnen och en kärnolycka som förorsakas av dessa. Anläggningsinnehav-

varens ansvarsbelopp kan dock inte fastställas till ett mindre belopp än 5 miljoner särskilda dragningsrätter.

Då atomansvarighetslagen senast ändrades stadgades för finsk anläggningsinnehavare ett ansvarsbelopp om 100 miljoner särskilda dragningsrätter. Samtidigt kvarstod i atomansvarighetslagen rätten för statsrådet att fastställa ett lägre ansvarsbelopp, med beaktande av en anläggnings storlek och art, en transports omfattning eller andra på saken inverkan faktorer, dock inte lägre än fem miljoner särskilda dragningsrätter. Detta stadgande har dock inte tillämpats så länge lagen har varit i kraft.

Begränsningen av den tid inom vilken talan måste väckas av den som lidit skada beror på att det inte var skäligt att kräva att försäkringsbolagen skulle spara de medel som reserverats för ersättningen hur länge som helst. I vanliga fall gäller en tid om tio år, som valdes med tanke på både de skadelidandes och kärnkraftsproducenternas samt försäkringsbolagens intressen och dessutom för att rätten att väcka talan på grund av skador som uppdragas senare skulle kunna bevaras.

Till övriga delar bestäms skadeståndet på basis av de nationella stadganden som är i kraft i den stat vars domstol har jurisdiktion i ärendet.

De skadeståndsprinciper som antagits i konventionerna avviker väsentligt från principerna i finsk skadeståndsrätt. Enligt sistnämnda principer bör den som lidit skada påvisa, att den uppkomna skadan härrör av någons uppsåtliga gärning eller vållande eller försummelse. Denna någon kan å sin sida åberopa att vållande saknas t.ex. för att aggregatleverantören gjort ett fel eller för att hans anställda brutit mot föreskrifter. I sistnämnda fall kan det hända att den skadelidande blir tvungen att påvisa att skadan vållats av en sådan aggregatleverantör eller anställd. Detta beror på att det inte finns någon så kallad laglig presumption som gäller vem som vållat skadan, vilken kunde grundas på nämnda kanaliseringstadganden. Enligt konventionella skadeståndsstadganden är ansvaret obegränsat, och kräver inte någon obligatorisk försäkring eller någon annan ekonomisk garanti.

1.3.3. Tilläggskonventionen

Syftet med tilläggskonventionen är att åstad-

komma ett internationellt system som kompletterar Pariskonventionens system i sådana fall då enligt nationell lag det första skedets ansvarsbelopp inte räcker till för att täcka skadorna.

Enligt tilläggskonventionen är det land där den ansvariga kärnanläggningen ligger skyldigt att upp till 175 miljoner särskilda dragningsrätter ersätta skador som uppträder hos medborgare i stater som är anslutna till tilläggskonventionen, när skadorna överstiger ansvarsbeloppet för det första skedet. Detta belopp, dvs. det andra skedets ansvarsbelopp, betalas av allmänna medel, som alltså ställts till förfogande av det land där kärnanläggningen ligger.

Tilläggskonventionen innehåller dessutom ett ansvarsbelopp i tredje skedet sålunda, att de stater som är anslutna till tilläggskonventionen tillsammans (i det följande skadeståndssammanslutningen) garanterar att skadorna, när de överstiger 175 miljoner särskilda dragningsrätter, skall ersättas med konventionsstaternas medel upp till 300 miljoner särskilda dragningsrätter. Dessa medel ställs till förfogande av skadeståndssammanslutningen enligt vissa fördelningsgrunder. Hälften av dessa medel beräknas i förhållande till bruttonationalprodukten och hälften i förhållande till värmeeffekten hos kärnreaktorerna på respektive konventionsstats territorium. De medel som skadeståndssammanslutningen maximalt ställer till förfogande blir sålunda 125 miljoner särskilda dragningsrätter. Finlands andel av detta är enligt OECD:s beräkning i december 1991 1,99 %.

Eftersom tilläggskonventionen till sin natur är en komplettering av Pariskonventionen tillämpas den bara när också Pariskonventionen i enskilda fall skall tillämpas. Sålunda kan en stat inte bli eller förbli ansluten till tilläggskonventionen utan att vara part i Pariskonventionen. Å andra sidan gäller bestämmelserna i Pariskonventionen skadestånd som betalas enligt tilläggskonventionen bara med sådana undantag som uttryckligen nämns i tilläggskonventionen. I sådana fall ersätts således skadorna med iakttagande av bl.a. principerna om strikt ansvar och kanaliserat ansvar.

Tilläggskonventionens tillämpningsområde är mera begränsat än Pariskonventionens, eftersom tilläggskonventionen inte ens valbart gäller kärnolyckor inom en sådan stat som inte biträtt tilläggskonventionen och därmed inte heller skador härrörande från en sådan olycka, även om ifrågakvarande stat biträtt Pariskon-

ventionen. I tilläggskonventionen finns ytterligare vissa begränsningar angående ersättning för sådana skador som inträffat på eller över öppet hav.

1.4. Wienkonventionen

Inom ramarna för det internationella atome-nergiorganet IAEA bereddes sedan 1950-talet en global atomansvarighetskonvention. Konventionen om ansvarighet för atomskada, som ingicks den 21 maj 1963 i Wien (nedan Wienkonventionen), trädde internationellt i kraft år 1977. Finland har inte anslutit sig till konventionen. Också denna konvention gäller ersättande av skador förorsakade av kärnanläggningar på land och ersättande av skador förorsakade av kärnämnen som transporteras till eller från en sådan anläggning. Wienkonventionen baserar sig liksom Pariskonventionen på följande principer:

— ansvaret är ett strikt skadeståndsansvar som enbart kanaliseras till den anläggningsinnehavare som är ansvarig

— anläggningsinnehavarens ansvar har begränsats i fråga om belopp och tid

— anläggningsinnehavaren skall täcka sitt ansvar med en försäkring eller någon annan ekonomisk garanti.

De stadganden som gäller behörigheten för konventionens domstol och verkställigheten av domarna är likadana som i Pariskonventionen.

Fastän Wien- och Pariskonventionerna både i fråga om grundprinciperna och detaljerna i väsentlig grad är likadana finns det dock vissa skillnader i dem. Sålunda innehåller Wienkonventionen t.ex. inte någon bestämmelse om det regionala tillämpningsområdet, medan Pariskonventionen igen inte gäller kärnolyckor som sker på en sådan stats territorium som inte har anslutit sig till konventionen och inte heller skador som uppstår på ett sådant territorium, om inte annat stadgas i lag i det land där anläggningen är belägen. Av detta följer att Pariskonventionen skall tillämpas på skador som uppstår i konventionsstaterna eller på öppet hav, om skadan har förorsakats av en kärnolycka på en konventionsstats territorium eller på öppet hav.

Den i Pariskonventionen ingående fullmakten att i nationell lag tillåta att konventionen tillämpas på en skada som har förorsakats i en stat som inte har anslutit sig till konventionen

betyder å andra sidan att övriga konventionsstater inte kan motsätta sig att skadestånd inom ramen för anläggningsinnehavarens ansvarsbelopp också erläggs för en skada som skett i en stat som inte har anslutit sig till konventionen. Detta kan eventuellt leda till att de skador som Pariskonventionen i vilket fall som helst gäller, också om fullmaktsbestämelsen inte tillämpas, kanske inte kan ersättas i full skala.

Fastän Wienkonventionen inte innehåller någon uttrycklig bestämmelse om tillämpningsområdet har det allmänt ansetts att den inte gäller en skada som uppkommer i en stat som inte hör till konventionen, oberoende av var kärnolyckan har skett. Det har också ansetts att Wienkonventionen skall tillämpas på kärnskador som uppstår på konventionsstaternas område eller på öppet hav, också om kärnolyckan har skett på öppet hav eller på en sådan stats territorium som inte hör till konventionen.

De konventioner som nämns här skiljer sig också från varandra i vissa fall som gäller ställföreträdarrätt för någon som erlagt ersättning i stället för anläggningsinnehavaren samt i fråga om de förfaranden genom vilka man avgör frågor som gäller flera konventionsstaters domstolars domsrätt. I fråga om anläggningsinnehavarens skadeståndsansvar bestäms i Wienkonventionen att anläggningsinnehavarens ansvar inte får begränsas till ett lägre belopp än 5 miljoner US dollar.

Från år 1989 har IAEA:s bestående kommitté som undersöker möjligheterna att ersätta kärnskador berett en revidering av Wienkonventionen. I beredningen deltar flera stater och internationella organisationer, även Finland. Målet är att konventionen skall ändras vid en diplomatkonferens i år.

Till Wienkonventionen ansluter sig inget motsvarande kompletterande skadeståndssystem som i fråga om Pariskonventionen i form av tilläggskonventionen som undertecknats i Bryssel.

Parter i *Wienkonventionen* är Argentina, Bolivia, Brasilien, Chile, Egypten, Filippinerna, Kamerun, Kroatien, Kuba, Litauen, Mexiko, Niger, Peru, Polen, Rumänien, Slovenien, Trinidad, Tobago och Ungern samt f.d. Jugoslavien (Serbien och Montenegro). Konventionen har dessutom undertecknats av Kolumbia, Marocko, Spanien och Storbritannien.

1.5. Samprotokollet

Trots att Pariskonventionen och Wienkonventionen i allt väsentligt sakligt sett har samma innehåll, har det inte rått något som helst förhållande mellan dessa två konventioner. Ursprungligen tänkte man sig att konventionsstaterna i Pariskonventionen i sinom tid skulle ansluta sig till Wienkonventionen, vilket gjorde att den först nämnda ändrades genom ett tilläggsprotokoll av år 1964. En dylik anslutning visade sig emellertid omöjlig, eftersom den skulle ha lett till konflikter till följd av samtidig tillämpning av båda konventionerna. Därför hör ingen stat till båda konventionerna.

Denna utveckling ledde till en situation där de skador av en kärnolycka i ett område som täcks av endera konventionsarrangemanget då dessa skador framträder på ett område som faller under det andra konventionsarrangemanget inte omfattas av det konventionsbaserade skadeståndet. Även om krav på en harmonisering av båda konventionsarrangemangen hade ställts redan tidigare och det utredningsarbete som förutsattes hade gjorts, fick projektet ny aktualitet i och med olyckan i Tjernobyli. År 1987 utarbetade en arbetsgrupp som IAEA och OECD:s atomenergiorgan (NEA) hade tillsatt ett samprotokoll (joint protocol) som förenar de båda konventionerna och som slutligt godkändes vid en diplomatkonferens i Wien år 1988. Också Finland deltog i ovan nämnda arbete.

Grundprincipen i protokollet är att slopa särskiljandet mellan å ena sidan konventionsparter och å andra sidan stater som inte hör till konventionen i både Pariskonventionen och Wienkonventionen. Detta sker genom en bestämmelse i protokollet enligt vilken innehavaren av en kärnanläggning på ett område som hör till en stat som är ansluten till Wienkonventionen i enlighet med denna konvention är skadeståndsansvarig för skador som uppkommer på territoriet till en stat som är part i Pariskonventionen och samprotokollet. På motsvarande sätt har det bestämts om det ansvar som en innehavare av en kärnanläggning på ett territorium till en stat som hör till Pariskonventionen har för skador som uppkommer på territoriet till en sådan stat som är part i Wienkonventionen och samprotokollet.

Den andra huvudprincipen i samprotokollet är att lösa konflikterna genom att definiera vilketdera konventionsarrangemanget, Paris el-

ler Wien, som skall tillämpas på en kärnolycka. Oberoende av vilket konventionsarrangemang som tillämpas begränsas tillämpningen endast till konventionens materiella bestämmelser. Dessa bestämmelser skall tillämpas på de stater som hör till samprotokollet som om dessa vore parter i den konvention som skall tillämpas.

Enligt samprotokollets valbara stadganden tillämpas sålunda endast antingen Pariskonventionen eller Wienkonventionen. Om en kärnolycka har skett i en kärnanläggning, tillämpas den konvention till vilken den stat hör till vars territorium kärnanläggningen är förlagd (nedan förläggningsstat). Om en kärnolycka har inträffat utanför en kärnanläggning i samband med transport av kärnämnen, tillämpas den konvention som endera konventionens bestämmelser om ansvaret under transporten hänför sig till, enligt vad som sägs nedan.

Samprotokollet trädde internationellt i kraft den 27 april 1992 och parter i det är Kamerun, Chile, Egypten, Ungern, Polen och Rumänien av de stater som anslutit sig till Wienkonventionen samt Danmark, Italien, Nederländerna, Norge och Sverige av de stater som anslutit sig till Pariskonventionen. Samprotokollet har dessutom undertecknats av Argentina, Marocko och Filippinerna av de stater som anslutit sig till Wienkonventionen samt Belgien, Finland, Frankrike, Tyskland, Grekland, Portugal, Spanien, Turkiet och Storbritannien av de stater som anslutit sig till Pariskonventionen. Schweiz, som inte är part i konventionerna inom kärnansvarsområdet, har undertecknat samprotokollet.

2. Föreslagna ändringar

2.1. Förslag till höjning av anläggningsinnehavarens ansvarsbelopp

Driftserfarenheterna hittills av de finska anläggningarna, det säkerhetsarbete som utförs som bäst och kalkylerna över följderna av olyckor ger inte i sig anledning att anse att de finska anläggningsinnehavarnas ansvar av dessa skäl borde höjas. Ur finskt perspektiv är det dock synnerligen viktigt att höra till ett internationellt system som, via de konventioner om skadeståndsansvar för vilka refererats ovan, garanterar ersättning för skador som förorsakats Finland eller finska medborgare. Detta förutsätter för sin del att en finsk anläggning-

sinnehavares skadeståndsansvar är jämföringsdugligt internationellt och i synnerhet nordiskt sett. OECD:s kärnkraftsorganisation gav år 1990 en rekommendation enligt vilken de stater som hör till Pariskonventionen som mål bör ha att höja anläggningsinnehavarens ansvarsbelopp till 150 miljoner särskilda dragningsrätter. Därför föreslås det att anläggningsinnehavarens ansvar höjs från nuvarande 100 till 150 miljoner särskilda dragningsrätter.

Förslaget innebär också att kärnkraftsproducenten kommer att bära en mycket större del än för närvarande av det ansvar som enligt tilläggskonventionen i Bryssel ankommer på anläggningens förläggningsland.

Det är uppenbart att försäkringskapaciteten, som under de senaste åren har ökat något på ansvarsförsäkringsidan, inte ställer hinder för försäkrandet av ett så stort ansvarsbelopp som det föreslagna. I samband med detta bör det konstateras att en försäkring kan tecknas antingen så att försäkringsbeloppet täcker varje kärnolycka i anläggningen eller så att den i varje ögonblick gäller för ifrågavarande anläggning på så sätt att från försäkringsbeloppet har avdragits den ersättning som för en skada har utbetalts från försäkringen. I det sist nämnda fallet skall försäkringsbeloppet motsvara minst 120 procent av ansvarsbeloppet. Dessa stadganden i atomansvarighetslagen medför i praktiken att försäkringen av dessa skäl bör tecknas för 180 miljoner särskilda dragningsrätter.

2.2. Samprotokollet och de stadganden som behövs för ratificeringen av det

2.2.1. Allmänna synpunkter

Som det ovan i punkt 1.5. har anförts är avsikten med samprotokollet att förbättra ställningen för dem som har lidit skada till följd av en kärnolycka. Detta sker genom att en förbindelseänk upprättas mellan de olika konventionsarrangemangen så att utöver de 14 konventionslutande staterna i Pariskonventionen också de 19 stater som hör till Wienkonventionen anses som konventionsparter. Som en följd av detta kan skadelidande i alla dessa stater i enlighet med konventionerna få ersättning för sina skador trots att den kärnolycka som förorsakat dem har inträffat på territoriet till en stat som hör till den andra konventionen. Samprotokollet innebär inga ändringar i det

materiella innehållet i konventionerna. Förhandlingar om utvecklandet av konventionerna och förbättrandet av de skadelidandes ställning pågår som bäst inom ramarna för både OECD och IAEA.

Ett viktigt skäl till beredningen av samprotokollet var önskan att flera sådana stater som inte hörde till någondera konventionen i och med samprotokollet skulle anse det viktigt att ansluta sig till Wienkonventionen och senare också till samprotokollet. Wienkonventionen har också fått nya medlemmar då Brasilien, Chile, Mexiko, Ungern, Polen, Litauen och Rumänien har ratificerat den. Av dessa har Chile, Ungern, Polen och Rumänien redan ratificerat också samprotokollet. Förhoppningarna om nya medlemmar gäller speciellt staterna i Östeuropa och f.d. Sovjetunionen. Om de ansluter sig uppfylls avsikterna med samprotokollet slutgiltigt. Den sammanlagda effekten av samprotokollet och revideringen av Wienkonventionen, som kommer att beredas inom IAEA, bl.a. av det däri ingående projektet att höja ansvarsbeloppet, antas bli ett större intresse än idag att ansluta sig till dessa konventioner. Ifall det går så, kommer samprotokollets betydelse som förenande länk för konventionsarrangemangen bara att öka.

2.2.2. Effekterna av samprotokollet för Finlands del

2.2.2.1. Allmänt

Vid en utredning av samprotokollets effekter ur finskt perspektiv måste för det första sådana situationer granskas där en kärnolycka sker i en finsk kärnanläggning eller i en kärnanläggning vars förläggningsstat hör till någondera konventionen samt för det andra sådana situationer där en kärnolycka inträffar i samband med transport av kärnämnen.

2.2.2.2. Kärnolycka i en kärnanläggning i Finland

Ifall en kärnolycka sker i en kärnanläggning, tillämpas enligt III artikeln 2 mom. i samprotokollet territorieprincipen. Enligt den tillämpas den konvention som förläggningsstaten har anslutit sig till. Enligt Pariskonventionen som

binder Finland svarar innehavaren av en kärnanläggning för skadorna endast om kärnolyckan har skett i en konventionsstat eller på eller över öppet hav och om skadorna uppkommer i en konventionsstat, på eller över öppet hav. Pariskonventionen tillåter dock att en konventionsstat utsträcker ansvaret för de kärnanläggningar som är belägna på dess område så att det blir mer omfattande än det ovan sagda.

I det nordiska lagberedningssamarbetet ansågs i tiden det folkrättsliga granneansvaret förutsätta att skadestånd erläggs för skador som uppkommer i stater som inte är anslutna till konventionen, då skadorna har förorsakats av en kärnolycka i en kärnanläggning i något land i Norden. I enlighet med detta togs i atomansvarighetslagen in ett stadgande om att innehavaren av en kärnanläggning i Finland är ansvarig för skada som uppkommit på en annan stats än en konventionsstats territorium endast om kärnolyckan har skett i Finland. I lagen togs samtidigt in ett fullmaktstadgande om möjligheten att genom förordning stadga om att skadestånd inte skall erläggas till högre belopp än vad som enligt nämnda stats rätt skall erläggas för en skada som uppkommit i Finland. Denna rätt att ge förordning har inte använts.

Sålunda skall kärnskador som härstammar från en kärnolycka i en finsk kärnanläggning och som uppkommer i en sådan stat som hör till Wienkonventionen, och därmed i nuläget inte är en konventionsstat, räknas med i den finska anläggningsinnehavarens skadeståndsansvar. En anslutning till samprotokollet, vilket samtidigt förutsätter att de stater som anslutit sig till det och de som anslutit sig till Wienkonventionen skall anses som konventionsstater ur atomansvarighetslagens synvinkel, innebär ingen förändring med tanke på anläggningsinnehavarens ansvar, utan han skall också ansvara för dessa skador upp till maximibeloppet av sitt ansvar, d.v.s. 100 miljoner särskilda dragningsrätter.

Samprotokollet har inga omedelbara verkningar på de skyldigheter i fråga om ansvarsbeloppen i det andra och tredje skedet vilka gäller de stater som anslutit sig till tilläggsprotokollet. Skadestånd enligt dessa ansvarsbelopp kan endast komma i fråga i sådana fall att kärnolyckan har skett i en stat som hör till tilläggsprotokollet. Skadestånd enligt tilläggsprotokollet gäller härvid endast för skador som har uppkommit på territoriet till stater som har

anslutit sig till tilläggskonventionen samt i vissa fall på skador som uppkommit på eller över öppet hav. Sålunda begränsas skadeståndsskyldigheten för skador som uppkommit på territoriet till stater som anslutit sig till samprotokollet samt Wienkonventionen endast till maximibeloppet för den finska anläggningsinnehavarens ansvar.

Samprotokollet kan dock ha indirekta verkningar på tillämpningen av tilläggskonventionerna och därmed på skadeståndsskyldigheterna för de stater som anslutit sig till den. Om någonstans i en stat som anslutit sig till tilläggskonventionen i Bryssel sker en storo-lycka har förläggningsstaten, sedan skadorna har överstigit maximibeloppet för det andra skedet (175 milj. särskilda dragningsrätter), rätt att kräva medel av de andra staterna i skadeståndssammanslutningen till maximibeloppet för ansvaret i det tredje skedet. Om en olycka av detta slag inträffar i Finland, används sålunda den finska anläggningsinnehavarens ansvarsbelopp för det första skedet, dvs. 100 miljoner särskilda dragningsrätter, för att ersätta de skador som har uppkommit här och i övriga stater som hör till Pariskonventionen samt i de stater som hör till Wienkonventionen och samprotokollet.

Av den del som överstiger det ovan nämnda beloppet ersätts med stöd av ansvaret för det andra skedet, dvs. finska statens ansvar, till ett belopp av 75 milj. särskilda dragningsrätter de skador som uppkommit här och på områden till övriga stater som anslutit sig till tilläggskonventionen. Då skadorna på dessa områden överskrider de 175 milj. särskilda dragningsrätter som dittills har ersatts, vänder sig finska staten till skadeståndssammanslutningen med begäran om att få disponera högst 125 milj. särskilda dragningsrätter för att kunna ersätta de resterande skadorna. De skadelidande i de stater som hör till Wienkonventionen vilka genom samprotokollet blir delaktiga av den finska anläggningsinnehavarens ansvarsbelopp i den antagna situationen medför vid en storo-lyckssituation att anläggningsinnehavarens ansvarsbelopp sinar snabbare än om det endast används för att tillgodose skadelidande i de stater som hör till Pariskonventionen. Som en följd av detta blir behovet att ta i bruk också tilläggsprotokollet aktuellt fortare eller i flera fall än i dagens läge. Om en dylik kärnolycka sker i en annan stat som hör till tilläggsprotokollet, är följderna på motsvarande sätt att den

finska staten är skyldig att allt snabbare och i flera fall än för närvarande ställa sin skadeståndsansvar till förfogande.

En dylik situation har beaktats i artikel 14 (b) i tilläggsprotokollet. Enligt denna artikel har utfärdandet av vissa sådana bestämmelser som i och för sig enligt Pariskonventionen är tillåtna för en konventionsstat genom nationell lag, då av dem följer att skadeståndsskyldighet enligt tilläggsprotokollet i Bryssel uppkommer, ingen effekt mot sådan part i den sist nämnda konventionen som inte har gett sitt samtycke till detta. Den territoriella utvidgningen, som ingår i samprotokollet, är just en sådan bestämmelse som avses i nämnda artikel.

Man har velat minimera risken för att någon konventionsstat skall förvägra sitt samtycke med hänvisning till de ovan beskrivna verkningarna som samprotokollet har på hur funktionsdugligt tilläggsprotokollet är. Därför har OECD:s kärnkraftsorgans styrelse (Steering Committee for Nuclear Energy) rekommenderat att alla stater som hör till tilläggskonventionen redan på förhand skall ge ett meddelande om att de har för avsikt att (i samband med ratificeringen av samprotokollet) ge sitt samtycke. Sedermera har alla nämnda stater gett ett dylikt meddelande.

Med hänvisning till ovanstående kan det konstateras att om Finland ansluter sig till samprotokollet medför detta inga nya förpliktelser för de finska kärnanläggningsinnehavarna eller finska staten vad gäller följderna av en kärnolycka i en kärnanläggning i Finland.

2.2.2.3. Kärnolycka i en kärnanläggning utomlands

Fördelarna med en anslutning till samprotokollet visar sig i första hand om en kärnolycka sker i en förläggingsstat som i dagens läge enligt Pariskonventionen skall ses som en icke-konventionsstat och skador uppkommer på finskt territorium. Finska skadelidande har i ett sådant fall inte rätt till skadestånd, åtminstone inte enligt konventionen.

Av geografiska skäl är det inte särskilt sannolikt att utsläpp från kärnanläggningar i de stater som nu hör till Wienkonventionen når Finland. I fråga om vissa stater i Europa är denna möjlighet dock inte utesluten. Dylika stater är Ungern, Litauen, Rumänien och staterna i det f.d. Jugoslavien. I Polen förbere-

der man sig för att ta i bruk kärnkraft. I Bulgarien och f.d. Tjeckoslovakien, som inte hör till något konventionsarrangemang, används kärnkraft i stor skala och även dessa stater förväntas ansluta sig till Wienkonventionen.

Det är troligt att betydelsen av samprotokollet i Wien med tanke på finska intressen hela tiden kommer att öka i synnerhet då staterna på det f.d. sovjetiska territoriet eventuellt ansluter sig till Wienkonventionen och därigenom till samprotokollet. Denna möjlighet ökar också därför att en revidering av Wienkonventionen bereds som bäst och revideringsarbetet väntas bli klart senast år 1994. För de skador som kärnolyckor som eventuellt sker i dessa stater ger upphov till skall skadestånd betalas med stöd av konventionerna, förutsatt att Finland för sin del ansluter sig till samprotokollet i Wien. Sett ur denna synvinkel vore det förenligt med finska intressen att ansluta sig till samprotokollet i Wien.

2.2.2.4. Kärnolyckor i samband med transport av kärnämnen

Allmänt

I fråga om kärnolyckor som sker i samband med transport av kärnämnen är det inte utan vidare klart att godkännandet av samprotokollet skulle medföra förbättringar för finska skadelidande. Detta beror också på att tillämpningen av samprotokollet leder till mycket mera svårtolkade situationer än i dagens läge.

Transportstadgandena i Pariskonventionen

De stater emellan som nu hör till Pariskonventionen tillämpas följande huvudregler. Skadeståndsskyldigheten för en kärnolycka som sker under transport av kärnämnen från en kärnanläggning i Finland eller någon annan konventionsstat åvilar den avsändande kärnanläggningen. Då transporten sker mellan konventionsstater kan ansvaret på det sätt som redogörs för nedan övergå på den mottagande anläggningen. Om transporten sker mellan en konventionsstat och en icke-konventionsstat, kvarstår ansvaret en viss tid hos den anläggningen som är belägen i konventionsstaten.

I transporter mellan konventionsstater kvarstår ansvaret hos den avsändande anläggningen tills den mottagande anläggningen har tagit emot kärnämnet. Med ett skriftligt avtal mellan anläggningsinnehavarna i fråga kan ansvaret också övergå vid någon annan tidpunkt.

Av stadgandena om tillämpningsområdet för Pariskonventionen följer att om det t.ex. från Finland sänds kärnämnen till en annan konventionsstat så att transporten under denna tid sker på konventionsstaternas territorium, territorialvatten eller öppet hav (eller över sådant) är alltid antingen avsändar- eller mottagaranläggningen ansvarig för följderna av en kärnolycka som sker på dessa territorier. Området för dem som får ersättning är detsamma som i fråga om skador som härstammar från själva kärnanläggningen.

På samma sätt som i fråga om kärnanläggningarna, har ersättningsmottagarnas krets i atomansvarighetslagen i likhet med vad som är fallet i Norden i övrigt gjorts mera omfattande än vad den vore enligt grundstadgandet i Pariskonventionen. Om det i samband med transport sker en kärnolycka på finskt territorium och den finska anläggningsinnehavaren enligt ovan beskrivna stadganden är ansvarig för den, är denna kärnanläggningsinnehavare ansvarig förutom för skador som uppkommer i konventionsstaterna också för skador som eventuellt uppkommer i icke-konventionsstater. Detta har naturligtvis den effekten att möjligheterna för skadelidande i konventionsstaterna att få full ersättning för sina skador vid en storolycka minskar då skador i icke-konventionsstater skall ersättas med samma ansvarsbelopp. Tilläggskonventionen, till vilken största delen av de stater som hör till Pariskonventionen har anslutit sig, ger dock de skadelidande i konventionsstaterna i denna situation märkbar tilläggsstrygghet.

Transporterna mellan konventionsstaterna och icke-konventionsstater har i Pariskonventionen och atomansvarighetslagen till sina viktigaste delar reglerats enligt följande.

Om kärnämnen transporteras från en konventionsstat till en icke-konventionsstat är den avsändande anläggningen ansvarig tills kärnämnen har lossats ur det transportmedel med vilket de anlände till sist nämnda stat. Om kärnämnen transporteras från en icke-konventionsstat till en konventionsstat, är den mottagande anläggningen (som har gett skriftligt samtycke till att ämnena sänds till den) ansva-

rig från den tidpunkt då nämnda kärnämnen har lastats på det transportmedel med vilket avsikten är att transportera dem till konventionsstaten. I vardera fallet gäller den grundregeln att skadeståndssystemet i atomansvarighetslagen inte alls tillämpas, om kärnskadorna sker på en icke-konventionsstats territorium.

Sammanfattningsvis kan det sägas att i transporter mellan konventionsstater finns det alltid en ansvarig anläggningsinnehavare enligt Pariskonventionen. De regler som gäller överföringen av ansvaret mellan dessa avgör slutligt vilken anläggning som är ansvarig och enligt detta avgörs också av vilken förläggingsstats uppställt ansvarsbelopp som står till buds för ersättandet av skadorna. I transporter mellan en konventionsstat och en icke-konventionsstat är den anläggningsinnehavare som är ansvarig enligt Pariskonventionen ansvarig en kortare tid än vad fallet är vid transporter mellan konventionsstater, eftersom ansvarsstadgandena i Pariskonventionen endast gäller så länge transporten sker på en konventionsstats territorium eller på öppet hav. Tillämpningen av tilläggskonventionen och möjligheterna att ta i bruk den tilläggsstrygghet som den ger de skadelidande är bundna vid att förutsättningarna att tillämpa Pariskonventionen uppfylls. Om den inte tillämpas, tillämpas inte heller tilläggskonventionen.

Tillämpningen av samprotokollet vid transport av kärnämnen

Bestämmelserna i Pariskonventionen och Wienkonventionen om hur ansvaret under transporten av kärnämnen fastställs är likadana. Därför har man i artikel III punkt 3 i samprotokollet valt den lösningen att man först med stöd av dessa transportstadganden konstaterar om den avsändande eller mottagande kärnanläggningen är ansvarig. Eftersom endera konventionens transportstadganden enligt artikel IV i samprotokollet tillämpas mellan två stater som hör till olika konventioner som om de vore parter i varandras konventioner, tillämpas i dessa fall inte alls de regler som gäller transport till eller från icke-konventionsstater. Sålunda är den avsändande anläggningsinnehavaren ansvarig vid transport av kärnämnen mellan en stat som hör till Pariskonventionen och en som hör till Wienkonventionen, då de båda också hör till samprotokollet, tills

mottagaren har tagit emot lasten. Om tidigare- eller senareläggande av överföringen av ansvaret får också skriftligen avtalas på annat sätt.

Enligt artikel III punkt 3 i samprotokollet tillämpas på en kärnolycka den konvention som den ansvariga anläggningsinnehavarens förläggingsstat hör till. Det anläggningsinnehavarens ansvarsbelopp som står till buds för ersättning av skador bestäms sålunda enligt förläggingsstatens nationella lag. Domsrätt har domstolarna i den stat på vars territorium kärnolyckan har inträffat. I båda konventionerna utgår man ifrån att om skadeståndets art, form och omfattning inom ramarna för konventionen samt om en rättvis fördelning av skadeståndet bestäms genom nationell lagstiftning. Dessa faktorer bestäms utgående från domstolslandets lag, oberoende av vilken konvention domstolen skall tillämpa.

Vid en jämförelse av konsekvenserna av samprotokollet med dagens läge, där stater som hör till Wienkonventionen behandlas som icke-konventionsstater, kan ändringar av följande slag konstateras i fråga om de skador som uppstår i Finland.

I nuläget kvarstår ansvaret under transporten hos den anläggningsinnehavare som Pariskonventionen gäller en längre tid än vad fallet vore enligt samprotokollet. Samprotokollet tillåter att anläggningsinnehavare som hör till olika konventioner skriftligen avtalar om att överföra ansvaret, medan den avsändande anläggningens ansvar enligt huvudregeln upphör först då den mottagande anläggningen har tagit hand om kärnämnen.

Vid transport av kärnämnen från Finland till en stat som hör till Wienkonventionen medför samprotokollet att skador ersätts, fastän en kärnolycka sker först sedan transporten har lämnat finskt territorium och öppet hav, men de stadganden som gäller överföring av ansvaret kan leda till att ansvarsbeloppet bestäms enligt lagen i en stat som hör till Wienkonventionen. I dessa stater är ansvarsbeloppen märkbart lägre än i de stater som hör till Pariskonventionen.

Vid transport av kärnämnen från en stat som hör till Wienkonventionen till Finland medför samprotokollet att skador ersätts fastän en kärnolycka sker medan transporten ännu är på den först nämnda statens territorium, men ansvaret ligger då hos den avsändande anläggningen i denna stat ända tills kärnanläggningen i Finland har tagit emot kärnämnen.

Det att ansvaret kvarstår hos kärnanläggningen i en stat som hör till Wienkonventionen innebär förutom att ett lägre ansvarsbelopp står till buds än om det vore fråga om Pariskonventionen också att förutsättningen att tillämpa tilläggskonventionen saknas.

Inom OECD har man försökt finna en lösning som skulle undanröja dessa problem. OECD har i denna avsikt gett en rekommendation, enligt vilken de konventionsparter i Pariskonventionen som ratificerar samprotokollet bör vidta nödvändiga åtgärder för att försäkra sig om att de anläggningsinnehavare och fraktare som omfattas av deras jurisdiktion tar på sig ansvaret för alla transporter av kärnämnen mellan dessa anläggningar och anläggningar vilkas förläggingsstater hör både till Wienkonventionen och till samprotokollet, så att på kärnolyckor som inträffar i samband med dylika transporter tillämpas tilläggskonventionen i alla de fall där samprotokollet skulle leda till att tilläggskonventionen inte tillämpades. Vilka dessa åtgärder är får konventionsstaten själv avgöra. För Finlands del bör det förutsättas att finska anläggningsinnehavare i sista hand genom ett skriftligt avtal med den avsändande eller mottagande anläggningen tar på sig ansvaret för följderna av en kärnolycka så länge transporten sker på ett territorium där tilläggskonventionen tillämpas. Ett dylikt ingripande i avtalsfriheten mellan anläggningsinnehavarna vore möjligt med stöd av den nuvarande kärnenergilagen (990/87). Detta förfarande ändrar inte heller situationen för de finska anläggningsinnehavarna jämfört med i dagens läge.

2.3. Övriga ändringsförslag

2.3.1. Behörig domstol

I atomansvarighetslagen stadgas i dagens läge att talan som avses i den skall väckas i allmän underrätt på den ort där kärnolyckan har inträffat. Om två eller flera domstolar har rätt att behandla målet, kan talan väckas i någon av dem. För det fall att det i enlighet med ovanstående inte finns någon behörig domstol, skall talan väckas i Helsingfors rådstuvurätt, dvs. numera Helsingfors tingsrätt.

Ovan nämnda stadganden leder högst troligen till att skadeståndstalan till följd av en kärnolycka vid en kärnämnestransport be-

handlas vid mer än en domstol. Detta befrämjar inte en jämlik behandling av de skadelidande och kan dessutom leda till förvirring i det fall att ersättningsarna måste begränsas. Det mest praktiska vore därför att koncentrera behandlingen av alla dylika mål till en domstol som skulle ha tillräckligt med resurser till sitt förfogande.

Pariskonventionen förutsätter inte att endast en domstol i varje konventionsstat har behörighet.

Direktionen för OECD:s kärnenergiorgan har år 1990 rekommenderat att då parterna i Pariskonventionen reviderar sin atomansvarighetslagstiftning, det samtidigt skall bestämmas att endast en nationell domstol är behörig domstol vid behandlingen av skadeståndstalan som avses i den nationella atomansvarighetslagstiftningen. Rekommendationen har härletts ur den princip som uttryckts redan i Pariskonventionen och motiveringarna till den. Enligt denna princip bör alla mål som gäller skadeståndstalan koncentreras till domstolen i endast en konventionsstat.

Med hänvisning till ovanstående föreslås att atomansvarighetslagen skall ändras så att alla mål som gäller skadeståndstalan koncentreras till Helsingfors tingsrätt.

2.3.2. Förfarande för att höja anläggningsinnehavarens ansvarsbelopp

Om anläggningsinnehavarens ansvarsbelopp har traditionellt stadgats genom en författning på lagnivå och fråga har då alltid varit om att höja ansvarsbeloppet. I praktiken har man strävat efter att ge den lagstiftning som varit nödvändig för att höja ansvarsbeloppet inom atomansvarighetsområdet i den takt som den försäkringskapacitet som behövs för försäkrande av ansvarsbeloppet har ökat. Förhöjningen av ansvarsbeloppet har samtidigt påverkats förutom av ändringar i själva Pariskonventionen också av OECD:s rekommendationer och övriga konventionsstaters, främst de nordiska ländernas, åtgärder. Behovet att utfärda de stadganden som gäller en förhöjning av ansvarsbeloppet på lagnivå har lett till synnerligen långsamma ändringar både i Finland och i övriga konventionsstater.

För att avlägsna detta missförhållande har OECD:s kärnenergiorgans direktion, i samband med att den gav en rekommendation

om en förhöjning av ansvarsbeloppet till 150 miljoner särskilda dragningsrätter, också rekommenderat att konventionsstaterna skulle undersöka möjligheten att förenkla det förfarande som behövs för att justera anläggningsinnehavarens ansvarsbelopp så att de ändringar som uppkommer på försäkringsmarknaden snabbare än i dagens läge kunde beaktas.

Till följd av ovanstående föreslås att det skall stadgas att anläggningsinnehavarens ansvarsbelopp skall kunna höjas genom en förordning, om en adekvat ansvarsförsäkring kan fås för försäkrande av ansvarsbeloppet.

3. Beredningen av propositionen

Propositionen har beretts av en tjänstemannaarbetsgrupp som tillsattes av handels- och industriministeriet den 31 mars 1993. Medlemmarna i arbetsgruppen representerade handels- och industriministeriet, finansministeriet, justitieministeriet, social- och hälsovårdsministeriet och strålsäkerhetscentralen. I samband med arbetet hördes *Imatran Voima Oy*, *Industrins Kraft Ab*, *Perusvoima Oy*, *Finsk Atomförsäkringspool* samt *miljöministeriet*.

Samtliga remissinstanser understödde arbetsgruppens förslag.

Finsk Atomförsäkringspool ansåg att en kapacitetsökning för att höja skadeståndsansvaret per fall för finsk kärnanläggning från 100 miljoner till 150 miljoner särskilda dragningsrätter enligt OECD:s rekommendation är möjlig.

Ovan nämnda kraftbolag konstaterade att det är rekommendabelt att Finland främjar den garantiring kärnkraftsanläggningarna emellan som utvecklas som bäst internationellt, eftersom kärnkraftens trovärdighet verkar kräva att man inte endast känner ansvar för kärnanläggningarna i eget land utan också för dem som finns i andra länder.

Vad gäller obegränsat ansvar, konstaterade bolagen att de föredrar ett begränsat ansvar kombinerat med internationella avtalsarrangemang, eftersom de sist nämnda är förmånligare för Finland.

Förhöjningen till 150 miljoner särskilda dragningsrätter är enligt miljöministeriets åsikt nödvändig men inte tillräcklig. Samtidigt bör en grundlig revidering av det nuvarande skadeståndssystemet för kärnolyckor inledas.

Enligt miljöministeriets åsikt bör man i

samband med revideringen av atomansvarighetsystemet utreda om man också här i Finland kunde övergå till det system som är i bruk i vissa europeiska länder. Där har innehavaren av en kärnanläggning ett obegränsat ansvar för kärnolyckor men det försäkrings- eller säkerhetsbelopp som skall avkrävas innehavaren är begränsat.

4. Propositionens ekonomiska verkningar

4.1. Verkningarna på statsekonomin

I dagens läge inträder finska statens skadeståndsskyldighet när skadorna överstiger 100 miljoner särskilda dragningsrätter (800 mmk) och sträcker sig till 175 miljoner särskilda dragningsrätter (1 400 mmk). Det belopp som staten skall ersätta är skillnaden mellan dessa, d.v.s. 600 miljoner mark.

En förhöjning av ansvarsbeloppen på det föreslagna sättet innebär att finska staten som en följd av en kärnolycka med synnerligen stora skadeverkningar blir tvungen att ersätta kärnskador från den del som överstiger 150 miljoner särskilda dragningsrätter (1 200 mmk) till 175 miljoner särskilda dragningsrätter

(1 400 mmk), i värsta fall alltså till ett belopp av ca 200 miljoner mark.

Utöver ovan nämnda belopp blir finska staten, oberoende av propositionen, tvungen att erlägga en relativ andel av de belopp som skadeståndssammanslutningen skall ersätta. Finska statens andel enligt OECD:s kalkyler (1.99 %) innebär i dagens läge i det tredje skedet (125 miljoner särskilda dragningsrätter) en ersättningsandel om högst ca 20 miljoner mark.

Staten är inte skyldig att försäkra sin TRI-GA-forskningsreaktor.

Propositionen har inga organisatoriska verkningar.

4.2. Övriga ekonomiska verkningar

Om det förslag som avser en förhöjning av anläggningsinnehavarens ansvarsbelopp genomförs, innebär det att den finska anläggningsinnehavarens ansvar höjs med 50 % och enligt tillbudsstående uppgifter att våra nuvarande kärnkraftsanläggningars ansvarsförsäkringsavgifter stiger med flera tiotals procent jämfört med i dagens läge. Försäkringsavgifterna har i dagens läge ingen nämnvärd effekt på priset på den el som producerats med kärnkraft. Till denna del ändras situationen inte om förslaget realiserar.

DETALJMOTIVERING

1. Lagförslaget

1 §. I 1 § atomansvarighetslagen ingår bl.a. definitioner på Pariskonventionen och tilläggskonventionen som undertecknats i Bryssel. Som en konsekvens av samprotokollet blir man här i Finland eventuellt tvungen att tillämpa Wienkonventionen också i andra specialfall än dem som nämns i 15 § lagen. Därför måste det i lagen också finnas en definition på denna konvention.

Enligt artikel IV i samprotokollet tillämpas artiklarna I-XV i Wienkonventionen på de stater som hör till Pariskonventionen på samma sätt som i fråga om parterna i Wienkonventionen. Vidare tillämpas artiklarna 1—14 i Pariskonventionen på de stater som hör till

Wienkonventionen på samma sätt som i fråga om parterna i Pariskonventionen. Följden av dessa stadganden är att som sådan konventionsstat som avses i atomansvarighetslagen anses, förutom som i dagens läge de stater som har anslutit sig till Pariskonventionen, också de stater som har anslutit sig till Wienkonventionen och samprotokollet.

I och med ovan nämnda tillägg flyttas lagens definition på särskild dragningsrätt till en ny n-punkt.

15 §. I paragrafens 3 mom. hänvisas till Wienkonventionen med dess fullständiga namn. Eftersom det föreslås att i 1 § skall tas in en definition på Wienkonventionen, kan det räcka med att det i stadgandet hänvisas till "Wienkonventionen".

18 §. Som det konstaterats i den allmänna motiveringen föreslås det att anläggningsinnehavarens ansvarsbelopp, om vilket stadgas i paragrafens 1 mom., skall höjas till 150 miljoner särskilda dragningsrätter.

Det föreslås att till paragrafen skall fogas ett 3 mom., där de förutsättningar definieras med iakttagande av vilka ett förenklat förhöjningsförfarande kan vidtas. En förutsättning skall å ena sidan vara att på hela det förhöjda ansvarsbeloppet kan fås den försäkring som lagen förutsätter och å andra sidan att anläggningsinnehavarens ansvarsbelopp inte utsträcks till området för det tredje skedet ansvarsbelopp, för vilket skadeståndssammanslutningen enligt tilläggskonventionen i Bryssel svarar.

Med den föreslagna hänvisningen till tilläggskonventionen har man för avsikt att tillåta att anläggningsinnehavarens ansvarsbelopp höjs till högst ett belopp som motsvarar finska statens största eventuella ansvarsbelopp i det andra skedet. För närvarande är detta belopp 175 miljoner särskilda dragningsrätter.

Paragrafens 2 mom. motsvarar gällande 2 mom.

38 §. Förslaget innebär att alla mål gällande talan som avses i atomansvarighetslagen skall koncentreras till Helsingfors tingsrätt.

39 §. Ändringen av stadgandet på det föreslagna sättet beror på att bestämmelserna i samprotokollet förutsätter att en dom som meddelats en finsk kärnanläggningsinnehavare

i vilken stat som helst som anslutit sig till Wienkonventionen och samprotokollet är verkställbar i Finland.

2. Ikraftträdande

Lagen föreslås träda i kraft vid en tidpunkt som bestäms genom förordning.

Av försäkringstekniska skäl är det förmånligast att förhöjningen av anläggningsinnehavarens ansvarsbelopp träder i kraft vid ett kalenderårsskifte eller t.ex. då halva kalenderåret är till ända, dock så att försäkringsgivaren och försäkringstagaren garanteras en några månader lång tid att förhandla om innehållet i försäkringsavtalet. Övriga förslag i propositionen, eventuellt med undantag av de stadganden som föranleds av samprotokollet, bör sinsemellan träda i kraft samtidigt.

För Finlands del träder samprotokollet enligt konventionsbestämmelserna i kraft tre månader efter ratificeringshandlingarnas depositionsdag. Detta förutsätter att de ändringar som samprotokollet föranleder i atomansvarighetslagen bör kunna sättas i kraft vid en annan tidpunkt som skall bestämmas genom förordning.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs Riksdagen följande lagförslag:

Lag

om ändring av atomansvarighetslagen

I enlighet med Riksdagens beslut

ändras i atomansvarighetslagen av den 8 juni 1972 (484/72) 1 § 1 mom. 1 och m-punkten, 15 § 3 mom., 18 och 38 §§ och 39 § 1 mom.,

av dessa lagrum 1 § 1 mom. 1 och m-punkten och 15 § 3 mom. sådana de lyder i lag av den 15 september 1989 (820/89) och 18 § sådan den lyder delvis ändrad genom sistnämnda lag, samt fogas till 1 § 1 mom., sådant det lyder delvis ändrat genom sistnämnda lag, en ny n-punkt som följer:

1 §

I denna lag avses med:

l) *Wienkonventionen*: den i Wien den 21 maj 1963 ingångna konventionen om ansvarighet för atomskada,

m) *konventionsstat*: en stat som har anslutit sig till Pariskonventionen och en stat som har anslutit sig till Wienkonventionen samt till det samprotokoll som upprättades i Wien den 21 september 1988 och som gäller tillämpningen av Wien- och Pariskonventionerna samt

n) *särskild dragningsrätt*: en särskild dragningsrätt som används av Internationella Valutafonden.

15 §

För en atomskada som inte berörs av ersättningsstadgandena i denna lag eller av motsvarande stadganden i någon annan koventionsstats lag får anspråk på ersättning inte göras i Finland, om atomskadan har orsakats av en atomolycka ombord på ett fartyg under transport av atomsubstans eller annars har uppkommit till följd av användning av fartyg, och den som innehar eller driver atomanläggningen är ansvarig för skadan enligt lagen i en stat som har anslutit sig till Wienkonventionen eller enligt sådan annan, i en främmande stat gällande lagstiftning om skadeståndsansvar för atomskador som i alla hänseenden är lika förmånlig för de skadelidande som Pariskonventionen eller Wienkonventionen. Om den som innehar eller driver atomanläggningen i dessa fall är ansvarig för en atomskada tillämpas, utöver vad denna lag stadgar om en fysisk persons ansvar för atomskador som han har orsakat uppsåtligen, dessutom vad som i denna lag stadgas om fysiska personers ansvar för atomskador som avses i 12 § och 13 § 1 mom. samt för skada på ett transportmedel. Vad som

sågs här gäller även om den som innehar eller driver anläggningen inte svarar för skadan enligt särskilda bestämmelser om detta i Wienkonventionen eller enligt motsvarande stadganden i en sådan främmande stats lag som avses i detta moment.

18 §

För innehavaren av en atomanläggning i Finland är ansvaret enligt denna lag begränsat till högst 150 miljoner särskilda dragningsrätter för atomskador till följd av en och samma atomolycka. Statsrådet har rätt att med hänsyn till anläggningens storlek eller art, omfattningen av transporten eller andra på saken verkande omständigheter fastställa ett lägre ansvarsbelopp, som dock inte får vara mindre än fem miljoner särskilda dragningsrätter. I fråga om en atomolycka som inträffat under transport av atomsubstans uppgår anläggningsinnehavarens ansvar enligt denna lag för andra skador än skada på transportmedlet till minst fem miljoner särskilda dragningsrätter.

De belopp som anges i 1 mom. innefattar inte ränta eller ersättning för rättegångskostnader.

Det maximibelopp som i 1 mom. stadgas för en anläggningsinnehavarens ansvar kan genom förordning höjas till högst ett lika stort belopp som det maximibelopp som enligt artikel 3 punkt b underpunkt ii i tilläggskonventionen skall ersättas med finska statens allmänna medel. För att maximibeloppet för ansvarigheten skall kunna höjas förutsätts att det för det höjda ansvaret finns sådan försäkring som avses i 23 §.

38 §

Talan i mål som enligt 37 § får tas upp till behandling i Finland och talan mot staten enligt 29, 30, 33 eller 34 § väcks i Helsingfors tingsrätt.

39 §

Har dom i ett mål om ersättning för atomskada givits i en annan konventionsstat och är domstolarna i denna stat enligt Pariskonventionen eller Wienkonventionen behöriga att pröva den tvist som domen gäller, skall domen, sedan den vunnit laga kraft och kan verkställas i den stat där den givits, på ansökan verkställas i Finland utan att ny prövning sker av den sak

som avgjorts genom domen. Detta innebär inte skyldighet att verkställa en utländsk dom, om det ansvarsbelopp som gäller för atomanläggningens innehavare därigenom skulle överskridas.

Denna lag träder i kraft vid en tidpunkt som stadgas genom förordning.

Helsingfors den 18 februari 1994

Republikens President

MAUNO KOIVISTO

Handels- och industriminister *Seppo Kääriäinen*

Lag

om ändring av atomansvarighetslagen

I enlighet med Riksdagens beslut

ändras i atomansvarighetslagen av den 8 juni 1972 (484/72) 1 § 1 mom. l och m-punkten, 15 § 3 mom., 18 och 38 §§ och 39 § 1 mom.,

av dessa lagrum 1 § 1 mom. l och m-punkten och 15 § 3 mom. sådana de lyder i lag av den 15 september 1989 (820/89) och 18 § sådan den lyder delvis ändrad genom sistnämnda lag, samt

fogas till 1 § 1 mom., sådant det lyder delvis ändrat genom sistnämnda lag, en ny n-punkt som följer:

Gällande lydelse

1 §

I denna lag avses med:

1) konventionsstat: en stat som har anslutit sig till Pariskonventionen; samt

m) särskild dragningsrätt: en särskild dragningsrätt som används av Internationella Valutafonden.

15 §

För en atomskada som inte berörs av ersättningsstadgandena i denna lag eller av motsvarande stadganden i någon annan konventionsstats lag får anspråk på ersättning inte göras i Finland, om atomskadan har orsakats av en atomolycka ombord på ett fartyg under transport av atomsubstans eller annars har uppkommit till följd av begagnande av fartyg, och den som innehar eller driver atomanläggningen är ansvarig för skadan enligt lagen i en stat som har anslutit sig till den i Wien den 21 maj 1963 ingångna konventionen om skadeståndsansvar på atomskadeområdet eller enligt sådan annan, i en främmande atomskador som i alla hänseenden är lika förmånlig för de skadelidande som Pariskonventionen eller den nämnda Wienkonventionen. Om den som innehar eller driver atomanläggningen i dessa fall är ansvarig för en atomskada tillämpas, utöver vad

Föreslagen lydelse

1 §

I denna lag avses med:

1) *Wienkonventionen: den i Wien den 21 maj 1963 ingångna konventionen om ansvarighet för atomskada,*

m) konventionsstat: en stat som har anslutit sig till Pariskonventionen *och en stat som har anslutit sig till Wienkonventionen samt till det samprotokoll som upprättades i Wien den 21 september 1988 och som gäller tillämpningen av Wien- och Pariskonventionerna samt*

n) särskild dragningsrätt: en särskild dragningsrätt som används av Internationella Valutafonden.

15 §

För en atomskada som inte berörs av ersättningsstadgandena i denna lag eller av motsvarande stadganden i någon annan konventionsstats lag får anspråk på ersättning inte göras i Finland, om atomskadan har orsakats av en atomolycka ombord på ett fartyg under transport av atomsubstans eller annars har uppkommit till följd av *användning* av fartyg, och den som innehar eller driver atomanläggningen är ansvarig för skadan enligt lagen i en stat som har anslutit sig till *Wienkonventionen* eller enligt sådan annan, i en främmande stat gällande lagstiftning om skadeståndsansvar för atomskador som i alla hänseenden är lika förmånlig för de skadelidande som Pariskonventionen eller Wienkonventionen. Om den som innehar eller driver atomanläggningen i dessa fall är ansvarig för en atomskada tillämpas, utöver vad denna lag stadgar om en fysisk

Gällande lydelse

denna lag stadgar om en fysisk persons ansvar för atomskador som han har orsakat uppsåtligt, dessutom vad som i denna lag stadgas om fysiska personers ansvar för atomskador som avses i 12 § och 13 § 1 mom. samt för skada på ett transportmedel. Vad som sägs här gäller även om den som innehar eller driver anläggningen inte svarar för skadan enligt särskilda bestämmelser om detta i Wienkonventionen eller enligt motsvarande stadganden i en sådan främmande stats lag som avses i detta moment.

18 §

För innehavaren av en atomanläggning i Finland är ansvaret enligt denna lag begränsat till högst 100 miljoner särskilda dragningsrätter för atomskador till följd av en och samma atomolycka. Statsrådet har rätt att med hänsyn till anläggningens storlek eller art, omfattningen av transporten eller andra på saken verkande omständigheter fastställa ett lägre ansvarsbelopp, som dock inte får vara mindre än fem miljoner särskilda dragningsrätter. I fråga om en atomolycka som inträffat under transport av atomsubstans uppgår anläggningssinnehavarens ansvar enligt denna lag för andra skador än skada på transportmedlet till minst fem miljoner särskilda dragningsrätter.

De belopp som anges i 1 mom. innefattar icke ränta eller ersättning för rättegångskostnad.

38 §

Talan i mål, som enligt 37 § får upptagas till behandling i Finland, och talan mot staten enligt 29, 30, 33 eller 34 § väckes *vid allmän underrätt på den ort där atomolyckan inträffade. Är två eller flera domstolar behöriga, kan talan väckas vid någon av dem.*

Finnes ej behörig domstol enligt 1 mom., väckes talan vid rådstuvurätten i Helsingfors.

Föreslagen lydelse

persons ansvar för atomskador som han har orsakat uppsåtligt, dessutom vad som i denna lag stadgas om fysiska personers ansvar för atomskador som avses i 12 § och 13 § 1 mom. samt för skada på ett transportmedel. Vad som sägs här gäller även om den som innehar eller driver anläggningen inte svarar för skadan enligt särskilda bestämmelser om detta i Wienkonventionen eller enligt motsvarande stadganden i en sådan främmande stats lag som avses i detta moment.

18 §

För innehavaren av en atomanläggning i Finland är ansvaret enligt denna lag begränsat till högst 150 miljoner särskilda dragningsrätter för atomskador till följd av en och samma atomolycka. Statsrådet har rätt att med hänsyn till anläggningens storlek eller art, omfattningen av transporten eller andra på saken verkande omständigheter fastställa ett lägre ansvarsbelopp, som dock inte får vara mindre än fem miljoner särskilda dragningsrätter. I fråga om en atomolycka som inträffat under transport av atomsubstans uppgår anläggningssinnehavarens ansvar enligt denna lag för andra skador än skada på transportmedlet till minst fem miljoner särskilda dragningsrätter.

De belopp som *anges* i 1 mom. innefattar inte ränta eller ersättning för rättegångskostnader.

Det maximibelopp som i 1 mom. stadgas för en anläggningssinnehavares ansvar kan genom förordning höjas till högst ett lika stort belopp som det maximibelopp som enligt artikel 3 punkt b underpunkt ii i tilläggskonventionen skall ersättas med finska statens allmänna medel. För att maximibeloppet för ansvarigheten skall kunna höjas förutsätts att det för det höjda ansvaret finns sådan försäkring som avses i 23 §.

38 §

Talan i mål som enligt 37 § får tas upp till behandling i Finland och talan mot staten enligt 29, 30, 33 eller 34 § väcks *i Helsingfors tingsrätt.*

Gällande lydelse

39 §

Har dom i mål om ersättning för atomskada givits i annan konventionsstat och är domstolarna i denna stat enligt Pariskonventionen behöriga att pröva tvist som domen gäller, skall domen, sedan den vunnit laga kraft och kan verkställas i den stat där den givits, på ansökan verkställas i Finland utan att ny prövning sker av den sak som avgjorts genom domen. Detta innebär ej skyldighet att verkställa utländsk dom, om det ansvarsbelopp som gäller för atomanläggningens innehavare därigenom skulle överskridas.

Föreslagen lydelse

39 §

Har dom i *ett* mål om ersättning för atomskada givits i *en* annan konventionsstat och är domstolarna i denna stat enligt Pariskonventionen *eller Wienkonventionen* behöriga att pröva *den* tvist som domen gäller, skall domen, sedan den vunnit laga kraft och kan verkställas i den stat där den givits, på ansökan verkställas i Finland utan att ny prövning sker av den sak som avgjorts genom domen. Detta innebär inte skyldighet att verkställa *en* utländsk dom, om det ansvarsbelopp som gäller för atomanläggningens innehavare därigenom skulle överskridas.

Denna lag träder i kraft vid en tidpunkt som stadgas genom förordning.
